

Environmental Education and Sustainable Development

Open
Access

ORIGINAL ARTICLE

A Systematic Review of the Concept of Green Entrepreneurship in the Higher Education System

Mehdi Mohammadi¹, Reza Naseri Jahromi², Solmaz Khademi³, Daniyal Azadi⁴, Sedigheh Shadi⁵

¹Associate Professor, Department of Management and Curriculum Development, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran

²Ph.D. in Curriculum Development, Shiraz University, Shiraz, Iran

³Ph.D. Student in Curriculum Planning, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran

⁴M. A. of Clinical Psychology, Tehran University of Research Sciences, Tehran, Iran

⁵M. A. of Curriculum Development, Shiraz University, Shiraz, Iran

Correspondence

Mehdi Mohammadi

Email: m48r52@gmail.com

How to cite

Mohammadi, M., Naseri Jahromi, R., Khademi, S., Azadi, D., & Shadi, S. (2023). A Systematic Review of the Concept of Green Entrepreneurship in the Higher Education System. *Quarterly Journal of Environmental Education and Sustainable Development*, 11(3), 9-20.

ABSTRACT

Green entrepreneurship, with its positive effects on the environment, contributes significantly to sustainable economic development. The present study was conducted with the aim of a systematic review of the concept of green entrepreneurship in the higher education system. This qualitative research was conducted using the seven-step method of Sandlovski and Barroso (2007). The meta-composite team consisted of two experts in curriculum planning, one expert in educational psychology, one knowledgeable in the field of environment, and one person proficient in the meta-composite research method. 13 related research sources were the basis of the analysis. The validity of the data was confirmed by using the techniques of reliability, transferability, and alignment of data, and the reliability of the data was also confirmed by the accurate guidance of the flow of information collection and alignment of the researchers. Data analysis was done using the thematic analysis method. Based on the results, the concept of green entrepreneurship includes the themes of creativity and mental initiative, adaptation to the environment, environmental innovation, value creation, identifying green opportunities, reducing natural hazards, creating sustainable development, and risk-taking. A proper understanding of the above-mentioned factors helps in the development of university educational programs and the culturalization of environmental protection.

KEYWORDS

Entrepreneurship; Green Entrepreneurship; Higher Education System.

نشریه علمی

آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار

«مقاله پژوهشی»

مرور نظام‌مند بر مفهوم کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی

مهدی محمدی^{۱*}، رضا ناصری جهرمی^۲، سولماز خادمی^۳، دانیال آزادی^۴، صدیقه شادی^۵

کارآفرینی سبز با تأثیرات مثبت بر محیط‌زیست، کمک شایان توجهی به توسعه پایدار اقتصادی می‌نماید. پژوهش حاضر با هدف مروری نظام‌مند بر مفهوم کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی انجام شد. این پژوهش کیفی با استفاده از روش هفت مرحله‌ای ساندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) انجام شده است. تیم فراترکیب متشکل از دو نفر متخصص برنامه‌ریزی درسی، یک نفر متخصص روان‌شناسی تربیتی، یک نفر آگاه به حوزه محیط‌زیست و یک نفر مسلط به روش پژوهش فراترکیب بود. ۱۳ منبع پژوهشی مرتبط، مبنای تحلیل قرار گرفت. اعتبار داده‌ها با استفاده از تکنیک‌های اعتبارپذیری، انتقال‌پذیری و هم‌سوسازی داده‌ها و اعتمادپذیری به داده‌ها نیز با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات و هم‌سوسازی پژوهشگران تأیید شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون صورت پذیرفت. بر اساس نتایج حاصله، مفهوم کارآفرینی سبز شامل مضامین خلاقیت و ابتکار ذهنی، سازگاری با محیط‌زیست، نوآوری محیطی، خلق ارزش، شناسایی فرصت‌های سبز، کاهش مخاطرات طبیعی، ایجاد توسعه پایدار و ریسک‌پذیری می‌باشد. درک درست و صحیح عوامل مذکور، در توسعه برنامه‌های آموزشی دانشگاهی و فرهنگ‌سازی حفظ محیط‌زیست کمک شایانی می‌نماید.

واژه‌های کلیدی

کارآفرینی، کارآفرینی سبز، نظام آموزش عالی.

^۱دانشیار، گروه مدیریت و برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
^۲دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
^۳دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
^۴کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه علوم تحقیقات تهران، ایران
^۵کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

نویسنده مسئول:

مهدی محمدی

رایانامه: m48r52@gmail.com

استناد به این مقاله:

محمدی، مهدی، ناصری جهرمی، رضا، خادمی، سولماز، آزادی، دانیال و شادی، صدیقه. (۱۴۰۲). مرور نظام‌مند بر مفهوم کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی: فصلنامه علمی آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار، ۱۱(۳)، ۹-۲۰.

مقدمه

در عصر حاضر که با افزایش جمعیت، جوامع و سازمان‌ها به سرعت در حال گسترش و پیشرفت هستند و در پی آن، پیچیدگی آنها نیز رو به فزونی است، کشورها به کارآفرینی^۱ به عنوان یک عامل مهم در ایجاد اشتغال، نوآوری و توسعه فناوری، رشد اقتصادی و فرایند بازسازی اقتصاد توجه زیادی نشان داده‌اند. در واقع کارآفرینی در یک تعامل چندسویه یعنی هم در مفهوم ایجاد اشتغال، هم در مفهوم ایجاد تحول از راه نوآوری‌ها و بهبود فرایندها و هم به عنوان عامل کلیدی در رشد و توسعه اقتصادی، به شدت مورد نیاز است. حتی می‌توان بحث کارآفرینی را در عصر مدرن امروزی یکی از اصلی‌ترین راهبردهای بنیادی هر کشور محسوب کرد (Hosseini et al., 2021).

امروزه ادبیات وسیع و غنی در زمینه کارآفرینی وجود دارد. به خاطر ماهیت میان‌رشته‌ای آن، محققان مختلفی در زمینه‌های علمی گوناگون شامل مردم‌شناسی، تاریخ، مدیریت، جامعه‌شناسی و اقتصاد آن را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهند (Gibb, 2002). از این رو کارآفرینان همیشه به دنبال نوآوری و کارهای جدید هستند. در دنیای جدید، کارآفرینان، کسب‌وکار جدیدی را راه‌اندازی می‌کنند و توسعه می‌دهند. آنها از دانش مربوط به نوآوری‌ها و اختراعات استفاده می‌کنند تا اهداف مهم و قابل توجهی تنظیم کنند و با کمک فن‌آوری‌های جدید سعی دارند بازده کاری را افزایش دهند. در یک جمله کارآفرینی یک شغل است که می‌تواند به عنوان شکلی از زندگی انتخاب شود، چراکه می‌تواند همانند همه مشاغل دیگر آموخته و مورد بررسی و پژوهش قرار گیرد (Yazdan nik et al., 2018).

دانشمندان و صاحب‌نظران در امر توسعه معتقدند ریشه بسیاری از مشکلات کشورهای در حال توسعه و جهان سوم از جمله مشکلات شغلی و بیکاری در توسعه نیافتگی آنها قرار دارد (Aliabadi et al., 2016). از جمله راه‌کارهای برون‌رفت از وضعیت بحرانی اشتغال و توسعه جوامع روی آوردن به مقوله کارآفرینی و از جمله کارآفرینی سبز^۲ می‌باشد زیرا کارآفرینی سبز می‌تواند منجر به توانمندسازی و ظرفیت‌سازی در مناطق مختلف و بالطبع دستیابی به توسعه پایدار شود (Mousivand et al., 2016). واژه کارآفرینی

سبز برای نخستین بار در پژوهش‌های بنت^۳ و برله^۴ (۱۹۹۱) مورد استفاده قرار گرفت. به زعم آنان، کارآفرینان سبز افرادی هستند که از فرصت‌های جدید کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری‌هایی که از ریسک بالایی برخوردار بوده، استفاده می‌نمایند به طوری که نتیجه این سرمایه‌گذاری‌ها غالباً غیرقابل پیش‌بینی است. بر این اساس؛ کارآفرین سبز به معنی فردی است که با حفظ محیط‌زیست و ترجیح آن به منافع شخصی، رفتاری کارآفرینانه دارد. فعالیت‌های کسب‌وکار کارآفرینان سبز اثرات مثبتی بر محیط‌زیست دارد؛ بنابراین کمک شایان توجهی به توسعه پایدار اقتصادی می‌نماید (Rezaei et al., 2018).

با این رویکرد؛ فارینلی^۵ و همکاران (۲۰۱۱) معتقدند که کارآفرینان سبز از اهمیت حیاتی در اقتصاد برخوردارند، سهم قابل توجهی در ایجاد شغل دارند و به عنوان موتور تحولات به رسمیت شناخته می‌شوند. موانگمی^۶ و همکاران (۲۰۲۱) نیز بیان می‌کنند که شرکت‌های کارآفرین سبز با در اختیار داشتن مکانیسم‌های متعدد به عملکردهای زیست‌محیطی برتر دست یافته‌اند.

کارآفرینی سبز نیز همانند سایر موضوعات پیش روی بشر نیازمند تلاش همگانی است. بدون همراهی همه سازمان‌های مسئول در توسعه کشور نمی‌توان در این مسیر توفیقی حاصل نمود. از سوی دیگر؛ دولت به عنوان نهاد تصمیم‌گیرنده در مسائل کلان باید در تعاملی سازنده با سرمایه‌گذاران و اتحادیه‌های کارگری و کارفرمایی مسئولیت خود را در قبال فراهم آوردن زیرساخت‌های لازم برای کارآفرینی سبز بپذیرد. مؤسسات آموزشی و مراکز آموزش عالی از جمله این زیرساخت‌ها است (Rezaei et al., 2017). به دلیل اهمیت و نقش کارآفرینان به ویژه کارآفرینان سبز، برگزاری برنامه‌های آموزشی به شکل‌های متنوع برای آموزش و پرورش کارآفرینان در مراکز دانشگاهی کشورهای مختلف اعم از پیشرفته و در حال توسعه رو به گسترش نهاده است تا بتوانند زمینه‌ساز آموزشی متناسب با نیازمندی‌های کارآفرینی سبز باشند و آن را به موقع در اختیار ذی‌نفعان اجتماعی قرار دهند (Ariana & Daneshfard, 2020).

از نظر انصاری و فکور^۷ (۲۰۱۴) مؤلفه‌های کمبود آموزش و

3. Bent
4. Berleh
5. Farinelli
6. Muangmee
7. Ansari & Fakoor

1. Entrepreneurship
2. Green entrepreneurship

یافته‌های پژوهش

پس از تشکیل تیم فراترکیب روش هفت مرحله‌ای ساندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) به شرح زیر انجام گردید:

گام اول) تنظیم سؤال پژوهش

سؤال اصلی پژوهش این بود که مفهوم کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی شامل چه مؤلفه‌هایی است؟ با توجه به پرسش مذکور، دامنه شمول مقالات مشتمل بر مقالاتی که در مجلات معتبر بین‌المللی با چند بازنگر چاپ شده باشند، مقالاتی که با روش کیفی انجام شده‌اند، مقالات عملی که با هدف توسعه آموزش عالی انجام شده باشند و مقالاتی که در یافته‌های آنها به کارآفرینی یا کارآفرینی سبز اشاره شده باشد، تعیین گردید.

گام دوم) جست‌وجوی نظام‌مند منابع

در این پژوهش پنج پایگاه داده به زبان انگلیسی شامل «اسکوپوس»، «امرالده»، «ساینس دایرکت»، «اشپرینگر» و «پروکوئست» برای مطالعات خارجی و دو پایگاه داده به زبان فارسی شامل «پایگاه نشریات کشور» و «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی» انتخاب شدند. برای جست‌وجوی مقالات در این پایگاه‌ها از واژه‌های کلیدی «کارآفرینی سبز» و «آموزش عالی» استفاده و مقالات مرتبط در بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۷ تا ۲۰۲۲ جمع‌آوری گردید. به‌منظور انجام جست‌جوی جامع و همه‌جانبه علاوه بر جست‌جوی نظام‌مند پایگاه‌های استنادی و اطلاعاتی، جستجو به روش دست‌چینی^۳ نیز مورد استفاده قرار گرفت. پس از جستجو اولیه پایگاه داده‌های مذکور، در مجموع تعداد ۳۰ منبع با کلیدواژه‌های اشاره‌شده به دست آمد.

گام سوم) بازبینی و انتخاب منابع مناسب

فرایند بازبینی شامل بررسی عنوان منابع، چکیده و محتوای آنها بود و در هر مرحله متناسب با معیارهای پذیرش مورد بررسی قرار گرفت. با بررسی عنوان منابع، چکیده و محتوای آنها، نه منبع که ارتباطی با سؤالات پژوهش نداشتند، کنار گذاشته شدند. همچنین منابعی که دارای نویسندگان مشترک یا دارای یافته‌های تکراری بودند یکی از آنها حذف و پژوهش کامل‌تر باقی ماند. به این ترتیب سه منبع دیگر که دارای یافته‌های تکراری بود حذف شدند.

در قدم بعدی، باید کیفیت روش‌شناختی مطالعات ارزیابی

مهارت‌های کارآفرینی، تأمین نشدن منابع مالی، فقدان نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی نسبت به کارآفرینی، عدم دسترسی به دانش و فناوری، ضعف سیاسی و برنامه‌های حمایتی دولتی، بازار انحصاری و قوانین و مقررات بازدارنده به ترتیب عوامل محیطی بازدارنده دانشجویان و دانش‌آموختگان جوان ایرانی در تأسیس بنگاه کسب‌وکار می‌باشند. المعی و لازرجانی^۱ (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان «شناسایی و توسعه مشاغل کارآفرینی سبز» با بیان انواع کارآفرینی سبز، پیشنهادهایی همچون آموزش کارآفرینی برای جوانان در کسب‌وکارهای سبز از جمله صنعت بازیافت، انرژی‌های نو، کشاورزی ارگانیک، تقویت مکانیزم‌های گفتمان‌سازی اجتماعی در ارتباط با آموزش مشاغل سبز و بازدهی اقتصادی آنها، ارائه نموده‌اند.

آموزش یکی از جنبه‌های مهم در گسترش کارآفرینی سبز می‌باشد که مورد توجه ویژه واقع شده است. با توجه به مطالعات مختلفی که صورت گرفته می‌توان گفت که ویژگی‌های کارآفرینان اغلب اکتسابی است و نه ذاتی. از این‌رو و در حال حاضر آموزش کارآفرینی سبز به یکی از مهم‌ترین و گسترده‌ترین فعالیت‌های آموزش عالی تبدیل شده است. تاکنون در ارتباط با کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی مطالعات محدودی صورت گرفته اما دسته‌بندی جامع با مرور نظام‌مند بر مفهوم کارآفرینی سبز انجام نشده است. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف مرور نظام‌مند مفهوم کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی انجام شده است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع کاربردی، در زمره پژوهش‌های کیفی و از نوع فراترکیب بوده که با استفاده از روش هفت مرحله‌ای ساندلوسکی و باروسو^۲ (۲۰۰۷) مشتمل بر تنظیم سؤال پژوهش، جست‌وجوی نظام‌مند منابع، غربالگری و انتخاب مطالعات کیفی مناسب، ارزیابی نقادانه مطالعات و استخراج داده، تحلیل و سنتز یافته‌های مطالعات کیفی، حفظ کنترل کیفیت و ارائه یافته‌ها و مدل مفهومی انجام شده است. تیم فراترکیب متشکل از دو نفر متخصص برنامه‌ریزی درسی، یک نفر متخصص روان‌شناسی تربیتی، یک نفر آگاه به حیطه محیط‌زیست و یک نفر مسلط به روش پژوهش فراترکیب بود.

3. Berry picking

1. Almei & Lazarjani

2. Sandelowski & Barroso

از این ابزار، منابع مطالعه شده و برای هر منبع به لحاظ دارا بودن ویژگی‌های بالا امتیازی بین یک تا پنج در نظر گرفته شد. بر اساس مقیاس ۵۰ امتیازی این روش، هر منبع بر اساس درجه کیفی و مطابق طیف خیلی خوب «۵۰-۴۱»، خوب «۴۰-۳۱»، متوسط «۳۰-۲۱»، ضعیف «۲۰-۱۱» و خیلی ضعیف «۱۰-۰» دسته‌بندی شدند. بر این اساس، دو منبع به دلیل کسب امتیاز ضعیف و خیلی ضعیف حذف شدند. در نهایت ۱۳ منبع در فرایند ارزیابی پذیرفته شدند که از این تعداد هفت منبع امتیاز متوسط، چهارمقاله امتیاز خوب و دو مقاله امتیاز خیلی خوب را کسب کردند. در جدول شماره ۱ مقالات منتخب ارائه شده‌اند:

شود. به همین دلیل ابزار ارزیابی حیاتی^۱ مورد استفاده قرار گرفت که لیست کامل و جامعی از سؤالات را ارائه می‌دهد و برای تعیین اعتبار، کاربردی بودن و تناسب پژوهش به کار برده می‌شود. بر این اساس، چک‌لیستی ده سؤالی جهت بررسی دقت، اعتبار و اهمیت مطالعات کیفی تهیه شد. سؤالات شامل بررسی اهداف پژوهش، منطق روش، طرح پژوهش، روش نمونه‌گیری، روش جمع‌آوری داده‌ها، رابطه پژوهش‌گر و مشارکت‌کنندگان، ملاحظات اخلاقی، اعتبار تجزیه و تحلیل داده‌ها، بیان واضح یافته‌ها و ارزش پژوهش بود. هنگام استفاده

1. Critical appraisal skills program

جدول ۱. مقالات انتخاب شده نهایی برای جمع‌آوری اطلاعات
Table 1. Final Selected Articles for Data Collection

عنوان پژوهش Research Title	نویسنده Author	شماره منبع Source Number
عملکرد کارآفرینی و کارآفرینی سبز از جنبه فرهنگ و انگیزه: مطالعه مقدماتی Entrepreneurship performance and green entrepreneurship from the aspect of culture and motivation: a preliminary study	Fithriyana & Fahmy (2022)	1
انواع کارآفرینان سبز بر اساس دیدگاه‌های نهادی و مبتنی بر منابع Types of green entrepreneurs based on institutional and resource-based perspectives	Nikolaou, Tasopoulou & Tsagarakis (2018)	2
رشد در جهت سبز بودن: بینش جدید در مورد اقتصاد و مدیریت کارآفرینی سبز Growing Green: New Insights into the Economics and Management of Green Entrepreneurship	Demirel, Li, Rentocchini & Tamvada (2019)	3
مدل واسطه‌ای زنجیره‌ای برای پیوند آموزش کارآفرینی و رفتار کارآفرینی سبز: کاربرد دیدگاه مبتنی بر منبع و نظریه A chain mediation model for linking entrepreneurship education and green entrepreneurial behavior: Application of a resource-based perspective and theory	Hameed, Zaman, Waris & Shafique (2021)	4
تأثیر ویژگی‌های شخصیتی و حمایت از کارآفرینی سبز دانشگاه بر نیات کارآفرینی سبز دانشجویان: نقش تعدیل‌کننده ارزش‌های محیطی The effect of personality characteristics and university support for green entrepreneurship on students' green entrepreneurship intentions: the moderating role of environmental values	Qazi, Qureshi, Raza, Khan & Qureshi (2020)	5
ایجاد چارچوب اکوسیستم‌های کارآفرینی در شهرها Creating a framework for entrepreneurial ecosystems in cities	Audretsch & Belitski (2017)	6
از نیات کارآفرینی سبز تا رفتارهای کارآفرینانه سبز: نقش حمایت از کارآفرینی دانشگاه و حمایت نهادی خارجی Yi (2021)	7	

عنوان پژوهش Research Title	نویسنده Author	شماره منبع Source Number
From green entrepreneurial intentions to green entrepreneurial behaviors: The role of university entrepreneurship support and external institutional support تمایل به کارآفرینی سبز در میان نسل جوان: راهی به سوی اقتصاد سبز	Soomro, Ghumro & Shah (2020)	8
Willingness for green entrepreneurship among the young generation: a path towards a green economy جهت‌گیری کارآفرینی سبز و نوآوری سبز در شرکت‌های کوچک و متوسط SMEs	Muangmee, Dacko-Pikiewicz, Meekaewkunchorn, Kassakorn & Khalid (2021)	9
Orientation of green entrepreneurship and green innovation in small and medium enterprises (SMEs). تأثیر بازار سبز نوظهور بر کارآفرینی سبز و توسعه پایدار در شرکت‌های دانش‌بنیان.	Lotfi, Yousefi & Jafari (2018)	10
The impact of the emerging green market on green entrepreneurship and sustainable development in knowledge-based companies. عوامل مؤثر بر کارآفرینی سبز کارگران مهاجر عودت‌کننده	Beiwei, Zhengliang & Hongtao (2022)	11
Factors affecting green entrepreneurship of returning migrant workers کارآفرینی سبز: مطالعه‌ای برای توسعه اکوتوریسم در اندونزی	Rahmawati, Suprapti, Pinta & Sudira (2021)	12
Green Entrepreneurship: A Study of Ecotourism Development in Indonesia سیاست چگونگی بر رفتار کارآفرینی سبز تأثیر می‌گذارد؟ یک تحلیل تجربی از چین	Chu, Zhang & Jiang (2021)	13
How does politics affect green entrepreneurial behavior? An Empirical Analysis of China		

پژوهشی به‌نوعی اجماع که قبل از مرحله نهایی فراترکیب به آن نیازمندند. از این‌رو، در این پژوهش، در مرحله استخراج داده‌ها، یک جدول توصیفی از اطلاعات اولیه موردنیاز هر مقاله شامل (کد مقاله، مضمون استخراج‌شده، نام نویسندگان و سال چاپ و مؤلفه‌های کارآفرینی سبز) تهیه می‌شود.

گام پنجم) ترکیب یافته‌ها

در این گام با جستجوی مضامین و مفاهیم اصلی مرتبط با «کارآفرینی سبز» در گزارش‌های جمع‌آوری‌شده و تطبیق این مضامین با سایر مضامین در همان گزارش و دیگر گزارش‌ها و اصلاح، تغییر، ادغام و حذف برخی از آنها، مضامین جدیدی تولید شدند که نتایج آن در جدول ۲ نشان داده شده است. شایان‌ذکر است که این جدول با تکنیک دسته‌بندی و فراچکیده‌نویسی تدوین شده است.

گام چهارم) تجزیه و تحلیل یافته‌ها

ساندلوسکی و باروسو (۲۰۰۷) تکنیک دسته‌بندی^۱ یافته‌ها و تکنیک کمی فراچکیده‌نویسی^۲ را به‌منظور تحلیل یافته‌های کیفی معرفی می‌کنند. در دسته‌بندی، ایده‌ها یا موضوع‌های موردنظر فراترکیب، شناسایی و استخراج‌شده و در دسته‌های مشخصی قرار می‌گیرند. فراچکیده‌نویسی نیز، در واقع فرایند استخراج، مجزاسازی، ویرایش، گروه‌بندی و در نهایت خلاصه‌سازی یافته‌های متنی به‌صورت مجموعه‌ای از اعداد و گزاره‌هاست. یکپارچه‌سازی یافته‌ها در فراچکیده‌نویسی، تنها یک کار تکنیکی نیست، بلکه فرایندی است برای رسیدن تیم

1. Classification
2. Meta-summary

جدول ۲. مضامین اصلی

Table 2. The Main Themes

منابع Sources	مضامین اصلی Main themes
Beiwei, Zhengliang & Hongtao (2022). Rahmawati, Suprapti, Pinta & Sudira (2021). Muangmee, Dacko-Pikiewicz, Meekaewkunchorn, Kassakorn & Khalid (2021). Ranasinghe & Ajward (2019). Qazi, Qureshi, Raza, Khan & Qureshi (2020).	خلاقیت و ابتکار ذهنی Creativity and mental initiative
Beiwei, Zhengliang & Hongtao (2022). Rahmawati, Suprapti, Pinta & Sudira (2021). Muangmee, Dacko-Pikiewicz, Meekaewkunchorn, Kassakorn & Khalid (2021). Soomro, Ghumro & Shah (2020). Demirel, Li, Rentocchini & Tamvada (2019).	سازگاری با محیط‌زیست Environmentally friendly
Beiwei, Zhengliang & Hongtao (2022). Chu, Zhang & Jiang (2021). Rahmawati, Suprapti, Pinta & Sudira (2021). Muangmee, Dacko-Pikiewicz, Meekaewkunchorn, Kassakorn & Khalid (2021). Audretsch & Belitski (2017). Ranasinghe & Ajward (2019). Qazi, Qureshi, Raza, Khan & Qureshi (2020). Fithriyana & Fahmy (2022).	نوآوری محیطی Environmental innovation
Beiwei, Zhengliang & Hongtao (2022). Soomro, Ghumro & Shah (2020). Audretsch & Belitski (2017). Qazi, Qureshi, Raza, Khan & Qureshi (2020).	خلق ارزش Creating value
Chu, Zhang & Jiang (2021). Rahmawati, Suprapti, Pinta & Sudira (2021). Muangmee, Dacko-Pikiewicz, Meekaewkunchorn, Kassakorn & Khalid (2021). Fithriyana & Fahmy (2022).	شناسایی فرصت‌های سبز Identify green opportunities
Muangmee, Dacko-Pikiewicz, Meekaewkunchorn, Kassakorn & Khalid (2021). Soomro, Ghumro & Shah (2020). Demirel, Li, Rentocchini & Tamvada (2019).	کاهش مخاطرات محیطی Reducing environmental hazards
Soomro, Ghumro & Shah (2020). Nikolaou, Tasopoulou & Tsagarakis (2018). Fithriyana & Fahmy (2022).	ایجاد توسعه پایدار Creating sustainable development
Ranasinghe & Ajward (2019). Qazi, Qureshi, Raza, Khan & Qureshi (2020). Nikolaou, Tasopoulou & Tsagarakis (2018).	ریسک‌پذیری Risk taking

کاپا استفاده شده است. بدین صورت که دو پژوهش‌گر دیگر بدون اطلاع از نحوه ادغام مضامین و مفاهیم ایجادشده توسط پژوهشگران حاضر، اقدام به دسته‌بندی مضامین و مفاهیم نموده سپس با نتایج ارائه‌شده توسط سایر پژوهشگران مقایسه شده است. درنهایت با توجه به تعداد مفاهیم ایجادشده مشابه و متفاوت، ضریب کاپا برابر با ۰/۸۱۸ محاسبه شده است که نشان می‌دهد نتایج پژوهش، از قابلیت اطمینان زیادی برخوردارند.

از سوی دیگر، در طول فرایند پژوهش، منابع استفاده‌شده توسط دو نفر از پژوهش‌گران به صورت مستقل جست‌وجو شده و مورد ارزیابی قرار گرفته است. جلسه‌های هفتگی تیم پژوهشی به منظور: بحث درباره نتایج جست‌وجوها، شکل‌دهی و اصلاح راهبردهای جستجوی منابع، بحث درباره نتایج ارزیابی‌ها و تصمیم‌گیری درباره راهبردهای ارزیابی مطالعات، تثبیت حوزه‌های مورد توافق و مذاکره درباره حوزه‌ها و موارد شامل اختلاف نظر تا رسیدن به اجماع برگزار شد. همچنین

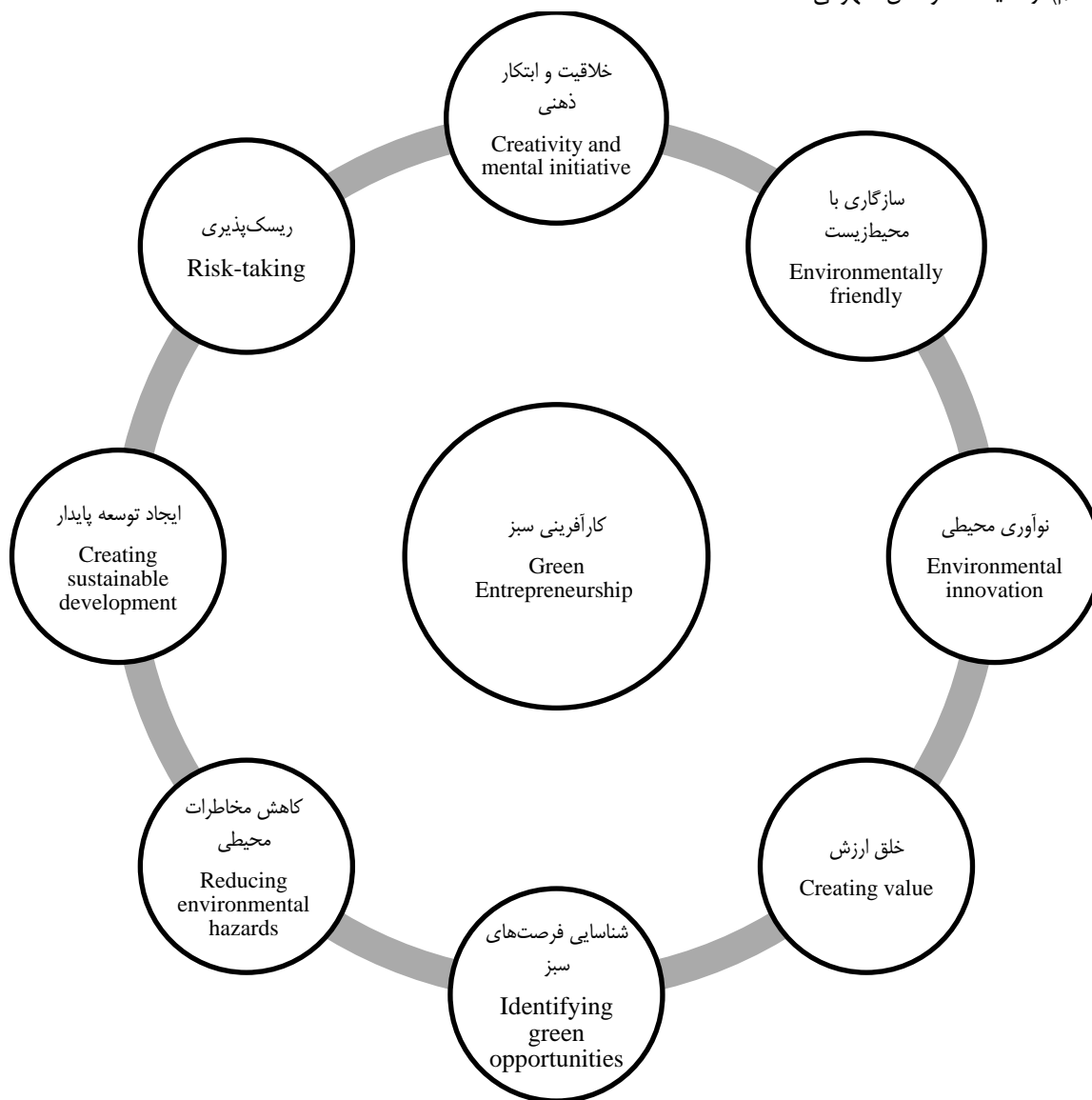
گام ششم) حفظ کنترل کیفیت

در سراسر فرآیند فراترکیب تلاش گردیده تا با فراهم کردن توضیحات و توصیف واضح و روشن برای گزینه‌های موجود، مراحل پژوهش به دقت طی شده و در زمان لازم از ابزارهای مناسب جهت ارزیابی پژوهش‌ها استفاده شود. اعتبار داده‌های فراترکیب با استفاده از تکنیک‌های اعتبارپذیری^۱ و انتقال‌پذیری^۲ از طریق خودبازبینی پژوهش‌گران^۳ و هم‌سوسازی داده‌ها^۴ و اعتمادپذیری^۵ با هدایت دقیق جریان جمع‌آوری اطلاعات و هم‌سوسازی پژوهش‌گران^۶ تعیین شد. همچنین برای اطمینان بیشتر از روش توافق بین دو کدگذار^۷ و ضریب

1. Credibility
2. Transferability
3. Researchers' self-review
4. Data triangulation
5. Dependability
6. Investigator triangulation
7. Intercoder reliability

با جمع‌بندی مضامین مستخرج از طرح فراترکیب، در نهایت مدل مفهوم کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی به صورت شکل ۱ تدوین گردید:

مستندسازی از تمام فرایندها، رویه‌ها و تغییرات در روند کار و نتایج صورت پذیرفت لذا از اعتبار توصیفی^۱، تفسیری^۲، نظری^۳ و پراگماتیک^۴ برخوردار است. گام هفتم) ارائه یافته‌ها و مدل مفهومی

شکل ۱. مدل مفهومی کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی

Figure 1. Conceptual Model of Green Entrepreneurship in Higher Education System

خلاقیت و ابتکار ذهنی، سازگاری با محیط‌زیست، نوآوری محیطی، خلق ارزش، شناسایی فرصت‌های سبز، کاهش مخاطرات محیطی، ایجاد توسعه پایدار، ریسک‌پذیری طبقه‌بندی کرد.

مضمون اول «خلاقیت و ابتکار ذهنی» بود که با نتایج پژوهش یزدان نیک و همکاران (۲۰۱۸) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که مفاهیم کارآفرینی، ابتکار و خلاقیت

بحث و نتیجه‌گیری

هدف کلی از انجام این پژوهش مرور نظام‌مند بر تأثیر مفهوم کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی بوده است. نتایج نشان دادند که این عوامل مؤثر را می‌توان در هشت مضمون اصلی

1. Descriptive
2. Interpretive
3. Theoretical
4. Pragmatic

نوآوری محیطی در کارآفرینی سبز به‌عنوان فرایندها و استفاده از منابع نوآورانه یاد می‌کنند که می‌تواند هزینه تولید را کاهش داده و عملکرد سازمان را بهبود بخشد. در این راستا یوسفی^۴ و همکاران (۲۰۲۰) بیان کرده‌اند که نوآوری محیطی می‌تواند سبب بهبود فرایند مدیریت محیط‌زیست به‌ویژه مدیریت زنجیره تأمین سبز در راستای تحقق الزامات زیست‌محیطی شرکت شود.

«خلق ارزش» به‌عنوان چهارمین مضمون شناسایی گردید که با نتایج پژوهش‌های پورآثسی^۵ (۲۰۰۸)، یزدان نیک و همکاران (۲۰۱۸) هم‌راستا است. منتظری^۶ و همکاران (۲۰۲۱) بیان می‌کنند که واژه خلق ارزش یا ارزش‌آفرینی یعنی دیدن فرصت‌ها و تبدیل آنها به ارزش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، در این راستا محور قرار گرفتن مفهوم ارزش و خلق ارزش در کارآفرینی سبز به کارآفرینان کمک می‌کند تا بتوانند در شرایط جدید راهبردهای مناسبی را برای رقابت و بقا اتخاذ کنند.

مضمون پنجم «شناسایی فرصت‌های سبز» بود که با نتایج پژوهش‌های رضایی و همکاران (۲۰۱۸) و المتی و لوزجانی (۲۰۱۵) همسو است. زیودار^۷ (۲۰۲۰) در تبیین این یافته بیان می‌کند که مفهوم فرصت را می‌توان یکی از محوری‌ترین مباحث در کارآفرینی و کارآفرینی سبز برشمرد، درواقع کارآفرینی سبز شامل تمامی فعالیت‌ها و اقدامات مرتبط با درک و فهم فرصت‌ها و بهره‌برداری از آنها در محیط‌زیست است، بنابراین ظهور فرصت‌ها و بهره‌برداری از آنها را می‌توان موضوع اصلی و جوهره علم کارآفرینی سبز دانست و بدون مطالعه سازوکارها و عوامل مؤثر در زایش و بالندگی فرصت‌های کارآفرینی، نمی‌توان به فهم دقیقی از کلیت پدیده کارآفرینی سبز دست یافت.

«کاهش مخاطرات محیطی» ششمین مضمون شناسایی شده بود که با نتایج پژوهش رضایی و همکاران (۲۰۱۸) هم‌راستا است. مرادحاصلی^۸ و همکاران (۲۰۲۱) معتقدند آنچه لزوم گسترش کارآفرینی سبز را در کشورها مطرح می‌کند تخریب منابع طبیعی و محیط‌زیست است که به‌سرعت درحال توسعه است و کارآفرینی سبز و واردات انرژی در این

بدون یکدیگر بی‌معناست، به‌نحوی که ریشه کارآفرینی را باید در ابتکار و خلاقیت جستجو کرد. خلاقیت را می‌توان آن ویژگی دانست که موجب تمایز و تشخیص انسان از سایر موجودات زمینی باشد. درواقع کارآفرینی و کارآفرینی سبز همیشه با خلاقیت و ابتکار عجین بوده، به‌طوری‌که دراکر معتقد است خلاقیت و کارآفرینی، آنچنان لازم و ملزوم یکدیگرند که می‌توان گفت کارآفرینی بدون خلاقیت و ابتکار حاصلی ندارد. به بیان سلوا^۱ و همکاران (۲۰۲۰) کارآفرینان واقعی مشاغل جدید را بیشتر به دلایل نوآوری و خلاقیت و ابتکار شروع می‌کنند تا انگیزه‌های اقتصادی. بها دادن به خلاقیت و ابتکار افراد نه‌تنها در بلندمدت باعث رشد و توسعه می‌شود؛ بلکه زمینه مناسبی را برای رشد و شکوفایی استعدادها و ظرفیت‌های انسانی و توسعه محیط‌زیست فراهم می‌کند.

دومین مضمون شناسایی شده «سازگاری با محیط‌زیست» بود که با نتایج پژوهش رضایی و همکاران (۲۰۱۷) هم‌راستا است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که کارآفرینی سبز را می‌توان ایجاد محصول، خدمت یا سازمان جدید در راستای حفظ و سازگاری با محیط‌زیست و در جهت استفاده از فرصت‌های بازار تعریف کرد. بر این اساس هرگونه صنعت، خدمت یا کالای دارای ارزش‌افزوده در راستای حفاظت و سازگاری با محیط‌زیست می‌تواند به‌عنوان کارآفرینی سبز در نظر گرفته شود. به اعتقاد عبدالله زاده و رهبری^۲ (۲۰۱۹) کارآفرینی سبز نوعی کسب‌وکار پایدارمحور است که بیشتر متوجه بهبود کارایی محیط‌زیست و کاهش تخریب آن از طریق حفاظت از منابع انرژی، استفاده از منابع انرژی تجدیدپذیر، کاهش آلودگی، ضایعات، تلفات و کاهش نشر گازهای تخریب‌کننده جو زمین است. تمرکز اولیه این رویکرد بر کاهش تولیدات مضر محیط‌زیستی و اجتماعی و اخیراً بر امکان تولید کالاهای مفید زیست‌محیطی و اجتماعی است.

«نوآوری محیطی» سومین مضمون شناسایی شده بود که با نتایج پژوهش‌های یزدان نیک و همکاران (۲۰۱۸) هم‌راستا است. اسدی^۳ و همکاران (۲۰۲۰) معتقدند که نوآوری محیطی، مفهوم دیگری در حوزه کارآفرینی سبز است که با هدف از بین بردن مشکلات محیط‌زیست ترویج می‌شود. از

4. Yousefi
5. Pooratashi
6. Montazeri
7. Zivdar
8. Moradhaseli

1. Selva
2. Abdollahzadeh & Rahbari
3. Asadi

اقتصادی و اجتماعی باشد. ولیکن علی‌رغم گستره و تنوع مضامینی همچون خلاقیت و ابتکار ذهنی، سازگاری با محیط‌زیست، نوآوری محیطی، خلق ارزش، فرصت‌های سبز، کاهش مخاطرات طبیعی، ایجاد توسعه پایدار و ریسک‌پذیری که در متون آموزش کارآفرینی سبز در ایران به آن توجه شده است، شاید سرفصل‌های برنامه درسی مصوب و موردقبول همگان برای آموزش کارآفرینی سبز به دانشجویان وجود نداشته باشد و در هریک از دوره‌های انجام شده، بعدی خاص آموزش داده شود و بسیاری از موضوعات دیگر مورد غفلت قرار بگیرد.

به‌طورکلی یافته‌های این مقاله نشان داد که اگرچه تاکنون در ارتباط با مفهوم کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی مطالعات متعددی صورت گرفته است و دسته‌بندی‌های متعددی از سوی پژوهش‌گران در خصوص عوامل و مؤلفه‌های کارآفرینی سبز مطرح شده است؛ اما دسته‌بندی ارائه‌شده در مطالعه کنونی از جامعیت برخوردار است. از منظر کاربردی می‌توان ادعان نمود که مفهوم کارآفرینی سبز و مصادیق یافت شده در پژوهش را می‌توان در جهت بهسازی و توسعه برنامه‌های آموزشی و مشاوره‌ای در نگاه تکمیلی فرهنگ‌سازی و همزیستی در توسعه و حفظ محیط‌زیست به کار گرفت. درنهایت بر اساس یافته‌های حاصل از پژوهش پیشنهادهای زیر مطرح می‌گردد:

۱. اقدامات آموزشی و عملیاتی نظیر همایش‌ها، کارگاه‌ها، پویش‌های جمعی برای آشنایی دانشجویان با کارآفرینی سبز و کاربرد آن برگزار شود.
۲. تدریس دروس مرتبط با کارآفرینی سبز در نظام آموزش عالی اجرا شود.
۳. جهت تسهیم تجربیات، آموزش و برنامه‌ریزی حوزه توسعه و اقتصاد سبز کشور، از اساتید شایسته و سرآمد و فارغ‌التحصیلان پویا در این حوزه استفاده شود.
۴. راه‌اندازی پروژه‌های سبز؛ که اگرچه بعضی از آنها گران است اما اگر درست اجرا شود می‌تواند برای سرمایه‌گذاری بلندمدت مناسب باشند.

References

Abdollahzadeh, G., & Rahbari, M. (2019). "Identification and prioritization of green enterprise development areas in Golestan province". *Journal of Entrepreneurship Development*, 12 (2), 201-219. [In Persian]

کشورها را محدود کرده است. همچنین کارآفرینی سبز فعالیت نیروی انسانی زیادی را طلب می‌کند که می‌تواند امکانات مناسبی را در جذب و اشتغال و جلوگیری از مهاجرت و آسیب به محیط زیست فراهم آورد.

«ایجاد توسعه پایدار» به‌عنوان هفتمین مضمون شناسایی گردید که با نتایج پژوهش المعی و لازارجانی (۲۰۱۵) هم‌راستا است. سومرو^۱ و همکاران (۲۰۲۰) بیان می‌کنند که اصطلاح توسعه پایدار یا پایا در اوایل سال‌های دهه ۱۹۷۰ در کنفرانس استکهلم درباره محیط و توسعه مطرح شده است و توسعه پایدار؛ توسعه‌ای است که الزامات نسل فعلی را برآورده می‌کند، اما توانایی نسل‌های آینده برای برآوردن نیازهای خود را به خطر نمی‌اندازد. در همین حال، مفهوم توسعه پایدار در چندین حوزه تحقیقاتی از جمله کارآفرینی سبز رشد کرده است.

مضمون هشتم «ریسک‌پذیری» بود که با نتایج پژوهش‌های پورآتشی (۲۰۰۸)، رضایی و همکاران (۲۰۱۸) هم‌سو است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که کارآفرینی سبز فرایندی است که با شناسایی خدمت از سوی فردی که معمولاً ریسک‌پذیر بوده و دارای تفکر و نگاه دوراندیشانه است، آغاز و پس از طی مراحل مختلف از جمله ایده یابی، غربال ایده، امکان‌سنجی و تدوین طرح کسب‌وکار و ... به تشکیل شرکت منتهی می‌شود و جهت تدوین ویژگی‌های این فرایند، تخریب چارچوب‌های موجود به‌واسطه تخریب خلاق با جایگزینی چارچوب‌های نو و جدید است. در این راستا نمکی^۲ و همکاران (۱۹۸۸) بیان می‌کنند که ویژگی‌های شخصیتی که می‌توانند کارآفرینان سبز را تحت تأثیر قرار دهند را عبارت‌اند از: اعتمادبه‌نفس، موفقیت‌طلبی، ریسک‌پذیری، شیوه رهبری و آینده‌گرایی. محمدی^۳ و همکاران (۲۰۱۱) در این راستا بیان می‌کنند که کارآفرینی سبز درواقع می‌تواند یک راهکار مفید و اثربخش برای توسعه کشورها در ابعاد مختلف خصوصاً

1. Soomro
2. Namaki
3. Mohammadi

Aliabadi, V., Movahedi, R. Saadi, H., & Ataei, P. (2016). "Conceptual modeling of competencies required for rural women entrepreneurs". *Journal of Entrepreneurship and Agriculture*, 3 (5), 47-56. [In Persian]

- Almei, A., & Lazarjani, R. Y. (2015). "Identifying and developing green entrepreneurship jobs, challenges and solutions". *Paper presented at the National Conference on Good Work and Good Jobs*.
- Ansari, M., & Fakoori, B. (2014). "Environmental barriers to the tendency of students and graduates to entrepreneurship", *Journal of Industry & University*, 2 (72), 117-141. [In Persian]
- Ariana, A., & Daneshfard, K. (2020). "Explaining the empowerment indicators of the Technical and Vocational University based on the characteristics of the Entrepreneurial University (Case Study: Bandar Abbas Technical and Vocational University)". *Management and entrepreneurship*, 17(3), 41-59 [In Persian]
- Asadi, S., Pourhashemi, S. O., Nilashi, M., Abdullah, R., Samad, S., Yadegaridehkordi, E., & Razali, N. S. (2020). "Investigating influence of green innovation on sustainability performance: A case on Malaysian hotel industry". *Journal of Cleaner Production*, 258, 120860. [In Persian].
- Audretsch, D. B., & Belitski, M. (2017). "Entrepreneurial ecosystems in cities: establishing the framework conditions". *The Journal of Technology Transfer*, 42 (5), 1030-1051.
- Beiwei, L., Zhengliang, Y., & Hongtao, L. (2022). Factors influencing green entrepreneurship of returning migrant workers under the dual-carbon background. *Security and Communication Networks*, 34 (3), 156.
- Chu, F., Zhang, W., & Jiang, Y. (2021). "How does policy perception affect green entrepreneurship behavior? An empirical analysis from China". *Discrete Dynamics in Nature and Society*, 4 (2), 117.
- Demirel, P., Li, Q. C., Rentocchini, F., & Tamvada, J. P. (2019). "Born to be green: new insights into the economics and management of green entrepreneurship". *Small Business Economics*, 52 (4), 759-771.
- Farinelli, F., Bottini, M., Akkoyunlu, S., & Aerni, P. (2011). "Green entrepreneurship: the missing link towards a greener economy". *ATDF Journal*, 8(3/4), 42-48.
- Fithriyana, R., & Fahmy, R. (2022). "Green Entrepreneurship and Performance Entrepreneurship Seen From the Aspect of Culture and Motivation: Preliminary Study". *Budapest International Research and Critics Institute (BIRCI-Journal): Humanities and Social Sciences*, 5 (1), 2735-2741.
- Gibb, A. (2002). "Creating conducive environments for learning and entrepreneurship: living with, dealing with, creating and enjoying uncertainty and complexity". *Industry and Higher Education*, 16 (3), 135-148.
- Hameed, I., Zaman, U., Waris, I., & Shafique, O. (2021). "A serial-mediation model to link entrepreneurship education and green entrepreneurial behavior: application of resource-based view and flow theory". *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18 (2), 550.
- Hosseini, S. A., Badizadeh, A., Hosseini, S. R., & Ghahremani, A. A. (2021). "Identifying and Explaining the Dimensions of the Entrepreneurial University Affecting Students' Entrepreneurial Behaviour-A Case Study of Alborz Comprehensive University of Applied Sciences". *Karafan Quarterly Scientific Journal*, 17 (Special Issue), 123-144. [In Persian]
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). "Naturalistic inquiry". CA: Sage
- Lotfi, M., Yousefi, A., & Jafari, S. (2018). "The effect of emerging green market on green entrepreneurship and sustainable development in knowledge-based companies". *Journal of Sustainability*, 10 (7), 2308. [In Persian]
- Mohammadi, H., Ahmadi, E., & Amin, S. J. S. (2011). "On the relationship between Personality Characteristics and Entrepreneurship of women". *Women and society*. 2 (1), 99-199. [In Persian]
- Montazeri, Z. S. Aghamoosa, R. Naami, A. & Fatemi, A. (2021). "Designing a value creation model of service brand identity with an entrepreneurial approach in educational companies". *Journal of Entrepreneurship Development*, 13 (4), 501-520. [In Persian]

- Moradhaseli, S., Ataei, P., & Khosravi, S. (2020). "Staffs' Attitudes of Agricultural Jihad Centers Toward Launch Green Entrepreneurship in Rural Areas". *Journal of Entrepreneurship and Agriculture*, 7 (13), 1-11.
- Mousivand, M., Shakib, A. S., Ataei, P., & Abdolmaleki, B. (2016). "Analyzing effect of psychological capital components on identifying entrepreneurial opportunities of agriculture Jihad organization staffs of Hamedan Province". *Quarterly Journal of Economic Growth and Development Research*, 6 (23), 55-64. [In Persian]
- Muangmee, C., Dacko-Pikiewicz, Z., Meekaewkunchorn, N., Kassakorn, N., & Khalid, B. (2021). "Green entrepreneurial orientation and green innovation in small and medium-sized enterprises (SMEs)". *Social Sciences*, 10 (4), 136.
- Nikolaou, I., Tasopoulou, K., & Tsagarakis, K. (2018). "A typology of green entrepreneurs based on institutional and resource-based views". *The Journal of Entrepreneurship*, 27 (1), 111-132.
- Pooratashi, M. (2008). "Institutionalizing entrepreneurship education in the higher education system". *Higher education letter*, 191 (3), 49-63. [In Persian]
- Qazi, W., Qureshi, J. A., Razaee, S. A., Khani, K. A., & Qureshi, M. A. (2020). "Impact of personality traits and university green entrepreneurial support on students' green entrepreneurial intentions: the moderating role of environmental values". *Journal of Applied Research in Higher Education*. [In Persian]
- Rahmawati, R., Suprapti, A. R., Pinta, S. R. H., & Sudira, P. (2021). "Green entrepreneurship: A study for developing eco-tourism in Indonesia". *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8 (5), 143-150.
- Ranasinghe, B., & Ajward, R. (2019). "Factors affecting green entrepreneurial intention among small and medium enterprise owners in western province." Sri Lanka.
- Rezaei, B., Naderi, N., & Rostami, S. (2018). "The need to develop green entrepreneurship in the agricultural sector". *Entrepreneurship Studies and Sustainable Agricultural Development*, 5 (1), 1-16. [In Persian]
- Rezaei, B., Najafpour, H., & Naderi, N. (2017). "Obstacles and strategies for green entrepreneurship development in Kermanshah city". *Space Economics & Rural Development*, 6 (20), 59-78. [In Persian]
- Sandelowski, M., & Barroso. J. (2007). "Handbook for synthesizing qualitative research." New York: Springer. 1-311.
- Selva, K. J., van de Sandt, C. E., Lemke, M. M., Lee, C. Y., Shoffner, S. K., Chua, B. Y., ... & Chung, A. W. (2020). Distinct systems serology features in children, elderly and COVID patients. *medRxiv*, 34 (4): 1156- 1160.
- Soomro, B. A., Ghumro, I. A. & Shah, N. (2020). "Green entrepreneurship inclination among the younger generation: An avenue towards a green economy". *Sustainable Development*, 28 (4), 585-594.
- Yazdannik, A., Atashi, V., & Ghafari, S. (2018). "Performance of ICU nurses in providing respiratory care". *Iranian journal of nursing and midwifery research*, 23 (3), 178. [In Persian]
- Yi, G. (2021). "From green entrepreneurial intentions to green entrepreneurial behaviors: The role of university entrepreneurial support and external institutional support". *International Entrepreneurship and Management Journal*, 17 (2), 963-979.
- Yousefi, A., Homayounfar, M., Pagheh, A. & Akhavanfar, A. (2020). "Effectiveness of supply chain elements and green innovation on dairy product customer satisfaction". *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 12 (4), 75-104. [In Persian]
- Zivdar, M. (2020). "Entrepreneurial Opportunities: Models and Approaches, Assumptions and Viewpoints". *Science and Technology Policy Letters*, 9 (4), 47-56.

COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)